

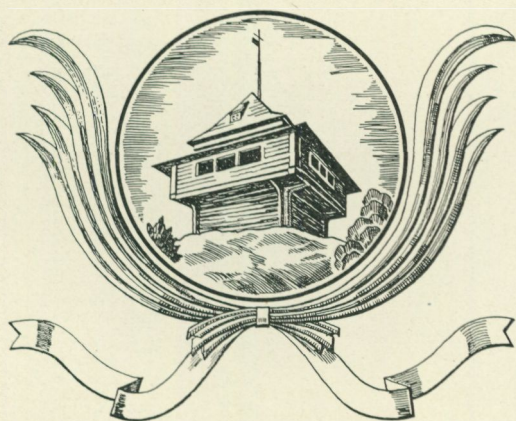


**Nordiska museets. Skansens**  
**årsbok**

9

3

NORDISKA MUSEETS  
OCH SKANSENS  
ÅRSBOK  
FATABUREN



1 9 3 1

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

---

Årsbokens omslag samt titelvignetten, som återger Björkviksfatburen, äro  
tecknade av amanuensen Gotthard Gustafsson.

---



*Stockholm 1931*

VICTOR PETERSONS BOKINDUSTRIAKTIEBOLAG



## EN KRÖNIKA OM SKANSENS FÖRSTA LANDSKAPSDAG

AV ANDREAS LINDBLOM.

Det var söndag och sol den 15 juni 1930, då efter många års arbeten Moragården högtidligen skulle invigas. Dagen firades såsom Dalarnas dag, och önskemålet var att samla så mycket dalfolk som möjligt från hembygden och huvudstaden till ett möte för att glädjas åt gemensamma minnen och förhoppningar. I detta syfte hade inbjudningar utfärdats till hembygds-gårdsföreståndare och hembygdsintresserade i Dalarna och till ett stort antal av Nordiska museets och Skansens gynnare och vänner i huvudstaden. Då denna landskapsdag gav ett uttryck för mycket av det bästa i Skansens viljande och kunnande, ha vi trott, att en krönikeartad skildring av densamma kunde försvara sin plats i årsboken.

Vignett. Fig. 1. Moragården. Längst till vänster ligger gårdens gammalstuga daterad 1755, därintill källarbod daterad 1840, men vida äldre.

»Dagen» började kl. 2 med friluftsgudstjänst på kyrkvallen utanför Seglora kyrka. För liturgi och predikan svarade kyrkoherde Samuel Gabrielsson, Söderbärke, och för sången — psalmer på gamla dalamelodier och vanlig församlingssång — Mora hembygdskör under rektor Janne Romsons ledning. Ur predikan som sedermera utgivits i separattrick, må här blott anföras inledningsorden:

»På den heliga Trefaldighetens dag äro vi församlade här å de svenska odlingsminnenas högvall för att med varandra i tacksamhet och glädje fira fullbordandet av den gamla dalagården. I sin fasta slutenhet och med sin nu fullständiga utrustning skall den lära vandringsmannen någonting om fädernas dagliga liv i en av de bygder, som mest egenartat utgestaltat och bevarat vår allmogekultur ända fram till den stora omvälvningstid som vi leva i. Många skulle här känna sig inbjudna att dröja i vemodsfulla drömmier över vad som svunnit och aldrig kommer åter. Andra skola företrädesvis tänka på gården som ett studieföremål, såsom en hjälp att förstå, hur det i verkligheten var. Både den ena och den andra kommer att stanna i beundran inför detta vittnesbörd om stilkänslan och resningen, kraften och finheten, rikedom och helgjutenheten i vårt gamla bygdeliv. Dalarnas söner och döttrar, på arbete eller besök i storstaden, skola säkert många gånger med rörelse och andakt dröja vid denna vackra bild av fädernas hem och liv, deras verk och vila. När de låta sina blickar överfara stuguknutar och dörrgåtar, härbre och fjås, bänkar och redskap, skola de förnimma, hur starka och varma de flöden äro, som stiga upp ur deras väsens djup, källsprång av kärlek till hembygden däruppe vid älvmom, på berg och i dalom.»

Efter predikan gjordes ett uppehåll under två timmar, varvid hembygdskören höll konsert på Övre Solliden. Klockan 4 begynte den egentliga invigningsfesten, som försiggick på två platser, först vid Orsakullen och sedermera inne på gårdsplanen. Dess begynnelse markerades genom ankomsten av de kungliga, prins Carl, prins Eugen och prins Carl Johan, den unge hertigen

av Dalarna, vilka under tonerna av Marcia Carolus Rex tillsammans med Nordiska museets nämnd begåvo sig till fots genom Skansenområdet, företrädde av två vägvisare, klädda i morakarlarnas (förmodade) dräkt från Vasatiden. Efter en lursignal av Carl Gudmundsson, Leksand, sjöng hembygds-kören »Oxbergsmarschen». Professor Isak Gustaf Clason, ordförande i Nordiska museets nämnd, yttrade därefter:

»På inträdeskortet står ett par ord, som sätter fantasien i rörelse: 'Dalarnas dag.' Man letar i sitt minne, om man förut bevistat någon landskapsdag på Skansen. Nej, detta är den första. Nordiska museet inaugurerar härmed ett nytt led i sin verksamhet. Det synes mig vara en synnerligen lycklig tanke detta, att låta landskap efter landskap möta upp här i huvudstaden. Nordiska museets centrala ställning i vår hembygds-vård både berättigar och förpliktar härtill. Innan man hunnit gå igenom hela landet, ha över tjugu år förflutit. Vid nästa Daladag mötas sålunda här helt nya män för att tolka den nya generationens tankar, tro och förhoppningar. Det är en händelse, ehuru det ser ut som en tanke, att den långa raden av landskapsdagar börjar med Dalarnas dag. Det var ju Siljanssocknarnas då för tiden relativt väl bevarade ålderdomliga bygdekultur, som först ådrog sig Hazeliuss' uppmärksamhet. Det första föremålet i Nordiska museets samlingar förskriver sig från Dalarna. Mätte denna tanke med årligen återkommande landskapsdagar kunna fullföljas och bidra att upprätthålla det nu i flor stående intresset för hembygdsvården i hela riket.»

Hälsningen följdes av en låt på oxhorn, spelad av Anders Otter, Mora, varefter talmannen i riksdagens Andra kammare Bernhard Eriksson, Grängesberg, besteg talarstolen och yttrade bland annat följande:

»När vi i dag av Nordiska museets nämnd inbjudits att delta i invigningen av Dalagården, böra vi i första rummet forma denna högtidlighet till en hyllning för Skansens skapare. Om icke denna gamla Morastuga gav impulsen till Skansens friluftsmuseum, var den likväl den första av de allmogebyggnader, som här



Fig. 2. Tåget till Moragården före invigningen.

förtälja för oss och våra efterkommande om hur våra fäder bodde. Till Skansens friluftsmuseum ha under de gångna fyra årtiondena samlats typiska allmogegårdar från olika delar av vårt land. De vittna här, för landsmän och främlingar, om de olika landsdelarnas byggnadssätt i en gången tid. För oss dalamän är det en glädje, att den första av dessa allmogestugor var från vår bygd, och det är helt naturligt, att densamma hämtades från den del av provinsen, som bäst bevarat den gamla allmogekulturen.

Har nu denna allmogekultur något att lära oss? Äro de i våra museer och gammalgårdar samlade skatterna endast ett medel för tillfredsställelse av vårt nyhetsbegär? Alla, som älska vårt land och vårt folk och vilja arbeta för vårt folks andliga och materiella förkovran, finna mycket vrängt och fult, många hårda stenar på vägen, en myckenhet av gammal bråte, som måste samlas till ett förintande bål. Men vid detta rensnings- och reformarbete få vi icke förglömma, att hela vår kultur, såväl den



Fig. 3. Prins Carl talar på Moragården.

andliga som den materiella odlingen, är ett arv från våra fäder, är en produkt av gångna släktleds skapande tanke och hårda möda. Deras arbete har banat vägen för oss. Där fordom vildmarkens djur levde sitt fria liv, vajar i dag rikt givande sädesfält. Urskogsstigen har av dem förvandlats till farbar väg. Skulle det icke då på det livligaste intressera oss att veta, hur dessa människors dagliga liv gestaltade sig? Hur de bodde, klädde sig och vilka redskap och verktyg de använde. Och än mer: kan det icke vara så, att vi finna vid en jämförelse med vad vi skapa, att de ha något att lära oss? — — —

Vid denna jubileumsfest är det för oss kärt att ödmjukt böja våra huvuden av tacksamhet för vad Artur Hazelius och hans medhjälpare och lärjungar skapat. För denna oskattbara kulturgärning bringa vi vår uppriktiga och fulltoniga hyllning.»

Och så var nu stunden kommen att förrätta själva invigningen. Spelmännen, de två förut nämnda, samt Hjort Anders Olsson, Brunna, Gössa Anders Andersson, Orsa, med sin dotter

Anna samt Axel Myrman, Sollerön, satte sig i spetsen för processionen och så tågade man in på tunet till gården, vars gräsbevuxna torv hämtats från Mora socken. Då gården icke är särdeles rymlig, kunde endast för särskilt inbjudna och för dalfolk i sockendräkter plats beredas där inne.

Prins Carl, ordförande i Nordiska museets Vänner, tog till orda:

»Det är icke länge sedan vi en härlig vårdag voro församlade här på Skansens höjder för att lägga grundstenen till en förnämlig herrgårdsbyggnad från den karolinska tiden, en byggnad, som när den en gång står färdig säkert kommer att betraktas såsom en av Skansens yppersta klenoder. Och redan i dag, blott två månader därefter, stå vi ånyo här, denna gång beredda att inviga nya byggnader, som befunnits värdiga att, samlade till en dalagård, räddas undan förgängelsen och på denna namnkunniga plats bevaras åt eftervärlden.

När man står inför en sådan gammal svenskmannagård och träder över dess tröskel, så väcker den, synes det mig, intresse icke så mycket genom sin egenartade utformning och såsom museiföremål, utan fast mera genom sitt historiska personlighetsvärde, eller därför, menar jag, att den som i detta fall under minst fyra århundraden allt ifrån Vasatiden, varit ett hem, där generationer av svenska släkter fötts och fostrats, verkat och gått hädan. Inom dessa husväggar har mycket hänt, gjorts och sagts, vars verkningar levat vidare och satt sin prägel på dalafolkets liv och utveckling. Ja, vem vet om icke dessa åldriga timmerväggar, som utgöra stommen till dalagården, en gång i tiden lyssnat till uttalanden och beslut, vilka genom sina verkningar haft inflytande på Sveriges öden. Från denna gård hava i tidernas lopp många dugande män och präktiga kvinnor utgått för att tjäna sitt land, värna dess frihet, bryta ny bygd, bilda nya hem och föda nya slakten. Är icke redan det nog att väcka vårt livliga nationella intresse och vår djupa tacksamhet, att pietetsfullhet eller nedärvd vana hos Dalarnas folk skonat dessa byggnader och hem från förödelse och bevarat dem intill våra dagar!

Skansen är att lyckönska till detta förvärv. Och när jag nu på Dalarnas dag förklarar dalagården invigd för sin museala och kulturella uppgift, vill jag uttala vårt samfällda varma tack till alla dem, vilka medverkat till att genom ett nytt, märkligt byggnadskomplex Hazelius' geniala tanke kan sägas allt mera närmat sig sin fullkomning och Skansen än mer blivit värd sin berömdhet.»

Sedan sjöng hembygdskören »Limu, limu, lima . . .», den gamla vallvisan från Mora, vars medeltida tongångar på ett nästan mystiskt sätt syntes binda forntid och nutid samman i detta högtidliga ögonblick. När den förtonat, uppmanade styresmannen prins Carl att inträda i gammelstugan från Venjan för att låta tända på dess härd den eld, som så länge varit slocknad. I rummets halvskymning tändes så elden med stål och flinta av Skansens trotjänare, byggmästaren Tors Erik Eriksson från Boda, och röken steg sakta upp genom skorstenen mot sommarkvällens stilla himmel, medan kören sjöng den österbottenska folkvisan »Slumrande toner» med Alexander Slottes ord:

Slocknande kolen vi tända på härden.  
 Varsamt vi taga det kära i vår vård.  
 Spinnrocken surrar vid lågande brasan,  
 medan vi väva på sägnernas bård.  
 Flamma forneld! Lys vår gärning! Lys genom tiden  
 för sönerna väg hem till fädernas gård!

Så framträdde intendenten Sigurd Erixon och skildrade byggnadernas historia:

»Denna gård ger oss i viss mån en föreställning om hur ett bondehem i övre Dalarna tedde sig för Gustav Vasa för 400 år sedan. Ehuru den består av byggnader, som använts till för kort tid sedan och ehuru många hus äro yngre och endast genom sin typ representera så gammal tid, skänker oss gården faktiskt tillfälle både att närmare se oss omkring i den miljö, vari dåtidens svenskar rörde sig, och att lära känna hur en dalabonde haft

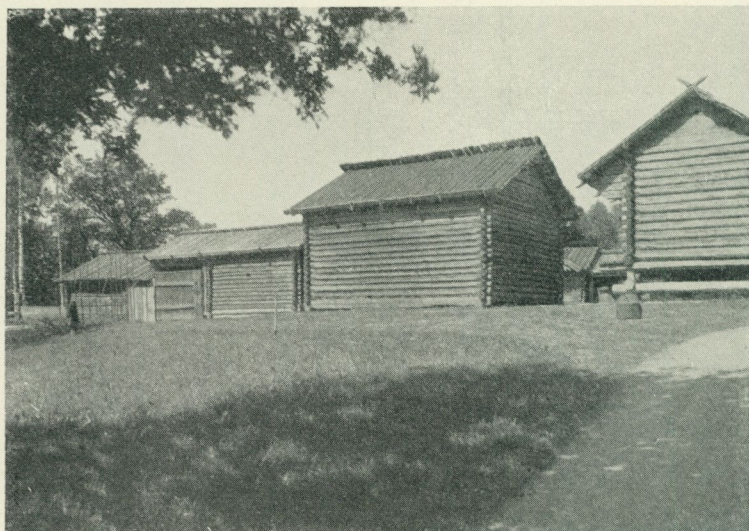


Fig. 4. Moragården. Från vänster till höger synas fähus från 1800-talets förra hälft, foderbod från 1700-talet, kornlada daterad 1585 och gaveln av ena stolphärbret daterat 1589 och 1591.

det och delvis ännu har det. Vi skynta här konturerna icke blott av gångna människoöden utan också av en länge sedan svunnen kulturell storhetstid, äldre än vår stormaktstid under 1600-talet. Vid vikingatidens slut och under medeltiden härskade här en genuint nordisk kultur, vars främsta uttrycksmedel var träet och som i detta material skapade en arkitektur och ett snideri, som blev ett fullödigt uttryck både för vad de materiella möjligheterna då medgävo och för landets smak och traditioner. Det är denna tekniskt överlägsna, nordiska träkultur, som en gång härskat över hela det dåvarande Sverige, som vi nu träffa på i övre Dalarna, där fattigdom och kärlek till det fornärvda bevarat dessa relikter tills nu. Det som ger en sådan här gammal bondgård dess stämningsinnehåll är icke blott de yttre formerna och de trohjärtade vittnesbörden om en svensk landsändas enkla seder och kärvt sköna konstskicklighet, det är känslan av



Fig. 5. Moragården. Längst till vänster skymtar ena knuten till den redan av Artur Hazelius' hitflyttade stugan, i bakgrunden synas »hedninghuset» härstammande från medeltidens slut, loftboden daterad 1574, de två härbrena samt en del av kornladan.

att den slår en bro mellan oss och forntiden och på så sätt leder oss fram till att förstå det vi annars äro avstängda från. Ty här finnes ett oavbrutet sammanhang, en klar utveckling från de hem, som präglade Sverige för 1000 år sedan, och fram till nutiden. Det är således på grund av sina längre och svenskare anor, som dessa gamla bondgårdar kunna överträffa herrgårdarna och stadsgårdarna i forskarnas intresse och intaga ett hedersrum i svenskarnas hjärtan.

Gården ger emellertid mer än det vanliga, mer än vad man numera kan möta på ett ställe. Den gamla bondekulturen är slagen i spillror, och nytt har överallt växt in i eller överskyggt det gamla. Den som känner till Mora och Ovensiljan förstår vad jag menar. Gårdarna äro splittrade, man har byggt på husen, de ha fått utskott och svalar och stora fönster och bekväma dörrar och förstukvistar, brädbeklädnad och rödfärg. Denna gård,

som efter Morastugan kallas Moragården, är emellertid i viss mån en rekonstruktion, ty den är sammanförd av byggnader från olika håll i Mora, Venjan och Malung. Den representerar det ålderdomligaste kulturområde Sverige äger: nämligen Ovansiljan med Mora, Sollerön, Venjan, Älvdalen, Våmhus, Orsa och en del av Malung. Att plocka ihop materialet på detta sätt var nödvändigt, då det gällde få fram en gård med den ålderdomligaste helhetsuppsättning som var möjlig att nu få fatt i. Det har också lyckats, men både omständigheterna och äkthetskravet ha föranlett en blandning av olika tider.

Gården är fyrkantig enligt äldre bruk i Ovansiljan, numera dock i Mora ändrat genom splittringar och klyvningar. Den är ej någon storbondgård i egentlig mening, utan blott och bart en genomsnittlig medelstor gård. Dock finnas här 11 hus, men man vill gärna tänka sig att några ytterligare skola komma till, ty ännu saknas av de utanför själva fyrkanten liggande: stolphärbre, sommarfähus, torkstuga och bastu, smedja, hölada och såg. För att icke tala om fäbodarna med deras hus. En medelrik bonde härskade, om man också räknar dessa senare, över minst 30 å 40 hus. Denna bostadsstandard, som gäller åtminstone de sista 500 åren, måste imponera, och är, icke minst i jämförelse med böndernas villkor i de stora gamla kulturländerna, helt enkelt storartad. Förvisso är denna kvantitativt högt uppdrivna bostadsstandard hos folket i gemen en av nordbornas viktigaste kulturtillgångar. De små bostadscellerna i nutidshusen verka nästan skrämmande i jämförelse härmed, även om de givetvis ha oändligt mycket av komfort att ge, som saknas här.

Arbetet på Moragården har tagit sex år, även om det periodvis legat nere. Med denna gård har en central uppgift för Skansen genomförts och institutionen äger nu för första gången en typisk svensk gård, kringbyggd såsom en borg.

Moragården är ett monument rest till minne och ära åt den del av vårt land, som gjort nutid och eftervärld den utomordentliga tjänsten att ha bevarat så många kulturella relikter och på samma gång givit så många lösningar av viktiga gåtor i vår

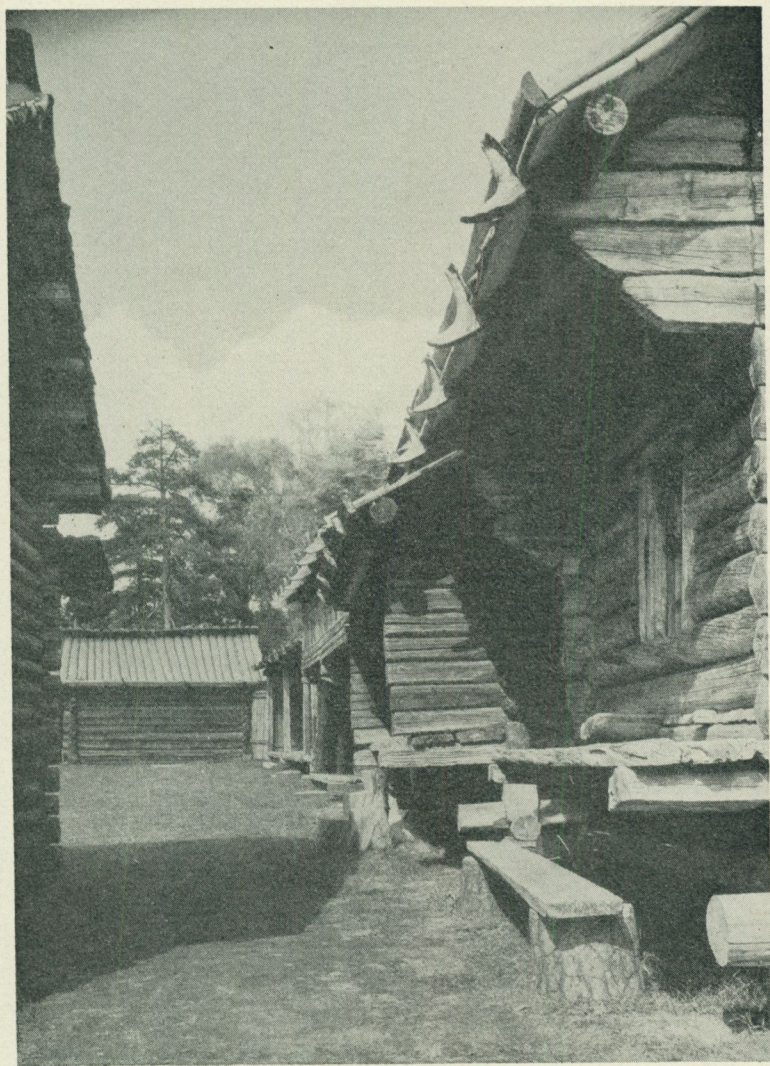


Fig. 6. Moragården. Till vänster skimtar kornladan, till höger ligger längst fram de båda stolphärbrena, det främre daterat 1589 och 1591, det andra 1595. I bakgrunden ligger stallet, som härrör från 1600-talets början.

kulturhistoria. Den är ett stickprov ur en provinskultur, som är rikare på ålderdomliga drag än någon annan i vårt land och som jämte den norska kanske är den mest representativa för gammal nordgermansk odling. Hela denna utomordentligt intressanta kultur måste så småningom granskas och studeras in i alla sina små skrymslen. Både som monument och som dokument har således Moragården en uppgift att fylla nu och i framtiden.»

Härefter övergick talaren till att demonstrera och förklara de olika byggnaderna i gården.

Nu hade stunden kommit för hembygdens representanter att fram bära sina hälsningar, vilka tyvärr här icke kunna införas annat än i korta utdrag. Förste talaren var sekreteraren i Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund, rådman Karl Trotzig, Hedemora, som bl. a. yttrade:

»När vi nu kommer hit och får se den stora gården, är det likasom när vi som barn gick hem genom byn och såg de gamla gårdarna som vi nu förstår gott kunnat stå kvar oförändrade allt sedan kung Göstas dagar. Det är som om vi kände doften av hembygdens klöverbullar i vår barndoms bygata och hörde fåglarna sjunga i björkarna därhemma. Ni skall ha tack för att Ni ger oss åter en flik av vår bygd, att Ni framtrölar ett stycke av vår barndom mitt i nutiden. Ni skall ha tack för allt Ni givit oss på museet och på Skansen, alla impulser till hembygdens vård och alla väckelser för tillvaratagandet av dess arv, för den hänförelse härför, som härifrån strålar ut över landet och för den kärlek till bygden där hemma som detta väcker till liv i våra hjärtan.

Alla Dala landamären,  
hela stora Dalkarlshären,  
gläds åt Skansen och åt gården,  
Hell den stolta minnesvården!»

Kyrkovården Back Olof Ericsson, Ål, framförde sin hyllning i bunden form. Han önskade hembygdens folk i framtiden

»Att ostört få vandra kring grönskande teg,  
få se hur det växer och knoppas,  
att gå över fälten med glättiga steg  
och tro på en framtid och hoppas.

Må himmelens Herre alltjämt stå oss bi,  
och aldrig må slockna vår stjärna.  
Må bonden för Sverige, som fordom förbli  
dess must och dess mærg och dess kärna.»

Länsarkitekten Magnus Dahlander bragte på sitt eget oförlikneliga vis en hälsning från tomtarna uppe i Säterbygden till Moragårdens hustomtar, som talaren apostroferade så levande, att man tyckte sig se dem sittande på loftet, och byggmästaren Erikhans Hans Olsson, Boda, yttrade bland annat: »Män och kvinnor från Boda socken hälsa och tacka Skansens ledning för det uppoffrande arbete, som den nedlagt på att tillvarataga och bevara Dalarnas gamla kulturminnen. Vi ha länge med vemod och sorg åsett det förstörelsearbete, som pågått där hemma under de senaste trettio åren. Nordiska museet och Skansen, liksom en rad behjärtade män, ha dock väckt hembygds-känslan i bygderna. Det är en tröst att se de gamla föremålen som fått en fristad på Skansen, ej minst nu när en fullständig dalagård uppförts, där varje sak fått sin rätta plats och liv skänkts åt det hela.» — Och på mærgfullt om hednisk urtid minnande moramål talade rektor Janne Romson:

»Ä e bra mytjy morfok inå isum gardem wið ita tilfelleð, å i föreställer mi, att dem wiði saj åv, ur glæðeð dem erå tä få wa min, mess isn gambätgardn åld-å bli kristnaðn. I erum mycklår frå dåmda bym — Åstnår — darfrå isu stugu kam, så kanstje rent åv a dji Artur Azelius tånkån tä djårå garda jån uppå. Å ä e til-å-må fter avkåmllingg frå dem, så a föddas ini Skansemåns morastugu, o, så wa esnumen frå byrjam. Å så er-å nogå personlig wånner a Duktåram — an kålltes so upnest

wáss — så edd wiði tåfå um, ur frek an wa wið dem, å ukå minn dem a åv-onum frå döða tíðn, så dem ålder kunn glemm-åv.

Nu eddum i wiði min ållt ettertryck å min tjenslum, så wanligen döle si ini jett fe fremlinggum attkneppað sinnå, saja, att i lyckönstjum Skansem tä a fajð eð so långgt min iså gårðn Duktåram. Å e obegripli rolið tä siå, att gårði bar wåxer å wåxer. I eddum-'nt we morkarrer, um int i eddum kennað wåss litå ögfårduger yvyr att i låså kennum, så ita edd we *wår* gard. So ar å we frå gånålt attåtår, å eða dan siti wåss ån. Men so mytjy am i full lært wåss min tíðn, att å bör wåss tä skatt-upp, wen odrur djårå og. Å darfe kunnum wir morkarrer wa bar glåðeð yvyr att åstnåsstugu a fajð so myckåf bra kamrat bå jån inå isum gardem å odrumstass yvyrållt jån å Skansem.»

Eller i översättning: Det är bra mycket Morafolk inne på den här gården vid detta tillfälle, och jag föreställer mig, att de vilja tala om, hur glada de äro att få vara med, medan den här gammelgården håller på att bli kristnad. Vi äro många från den där byn, Östnor, därifrån den här stugan kom, som kanske rent av har gett Artur Hazelius tanken att göra gårdar här uppe. Och det är till och med flera avkomlingar från dem, som hava fötts inne i Skansens Morastuga, hon som var ensam från början. Och så är det några personliga vänner till Doktorn — han kallades så uppe hos oss — som skulle vilja tala om, hur snäll han var mot dem, och vilka minnen de ha av honom från den där tiden som de aldrig kunna glömma bort.

Nu skulle vi vilja med allt eftertryck och med känslor, som vanligen dölja sig inne i ett för främlingar tillknäppt sinne, säga, att vi lyckönska Skansen till att ha fått det så långt med detta Doktors verk. Det är obegripligt roligt att se, att verket bara växer och växer. Vi skulle inte vara Morakarlar, om inte vi skulle känna oss litet högfårdiga över att vi liksom känna, som om detta skulle vara *vår* gård. Så har det varit från gammalt tillbaka, och det där sitter i oss ånnu. Men så mycket ha vi väl lært oss med tiden, att det tillhör oss att uppskatta, vad andra göra också. Och därför kunna vi Morakarlar vara bara glada över

att Östnorstugan har fått så många bra kamrater både här inne på den här gården och på andra ställen överallt här på Skansen.

Docenten Gerda Boëthius:

»Det är en högtid för Dalarnas folk att samlas till invigning av det märke som rests över deras fäders gärning på denna plats, som tidigare i dag kallats 'de svenska odlingsminnenas högvall'. För oss Morabor är det en heder och glädje, att de flesta av de gamla byggnader som bilda märket, komma från våra trakter. — — — När jag nu går att framföra en hälsning från Zorns gammalgård i Mora, från min egen hembygd, så formar den sig i främsta rummet till ett tack till Nordiska museet för dess djupgående arbete för tillvaratagandet och utforskandet av våra fäders odling. Må de grå timmerväggarna äga förmåga och kraft att här invid storstadens myller och jäkt tala samma språk, som vi förnimma i våra gammalgårdar där hemma!»

Efter ett varmhjärtat anförande av nämndeman Bengtar Erik Ersson, Orsa, och sedan kandidat Erik Hansson, Vika, framsagt Karlfeldts »Fäderna», avslutades dagen med ett leve för fosterlandet, »i vars hjärta Dalarna vilar, ett fosterland, vars minnen i hem och gårdar, i tro och sedvänja det blivit Skansens uppgift att levandegöra». Fanfarerna förklingade, och under tonerna av Dalregementets marsch ändade Daladagens officiella del.

På aftonen var en fest anordnad på Skansens Högloft, en fest som formade sig till en sällsynt rik upplevelse för de till ett par hundra uppgående deltagarna. Spelmännens stråkar surrade, när man satte sig till bords, och deras låtar ljödo oupphörligt under de följande timmarna. Professor Clason, själv dalkarl, välkomnade sina landsmän och de andra, hembygdskören sjöng sång efter sång, och bordsvisor, författade av kyrkoherde Gabrielsson, bidrogo till den oavslåttligt stegrade stämningen. Inte minst hans »Dala slöjdvisa» på melodien »Mandom, mod» förtjänar att bevaras för sin vackra hyllning till de olika socknarnas traditionella yrkesflit. Här blott en enda vers:

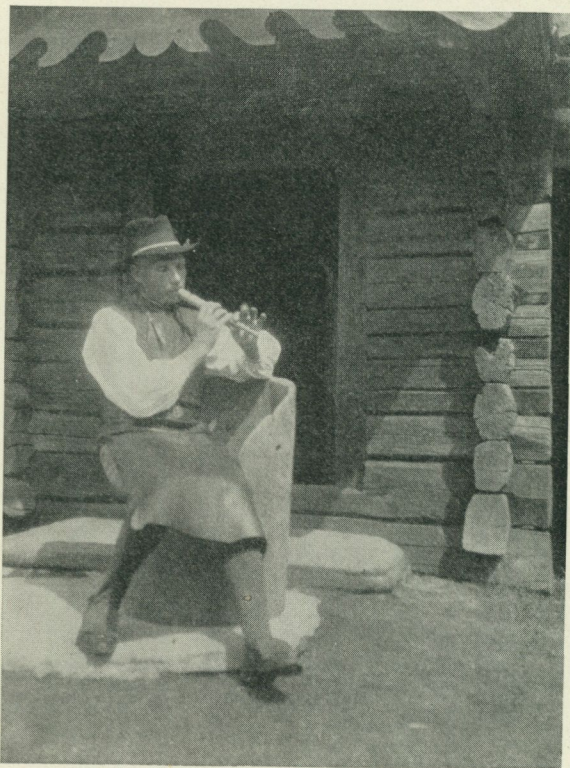


Fig. 7. Anders Otter spelar pipa.

»Över bandstolsväven böjd  
sitter Gagnefsmoran nöjd.  
Och i Mockfjärd kullor små  
skickligt knyppelpinnar slå.  
Sist mot resans slut  
gå vi västerut,  
till vår stolta skinnarbygd:  
där i Malungs trägna tjäll  
får du både päls och fäll.»



Fig. 8. Carl Gudmundsson blåser lur.

Dessvärre är det oss ej möjligt att återge de både många och omväxlande talen, som höllos under aftonens lopp. Här blott några utdrag, tagna i den ordning som talen kommo. Styresmannen för Nordiska museet och Skansen yttrade bland annat:

»En av de här i afton närvarande<sup>1</sup> lämnade i en huvudstads-tidning för en del år sedan en skildring, ur vilken jag ber att få citera några rader:

'En afton i mina unga år', säger han, 'gästade Hazelius mitt

<sup>1</sup> Överdirektören Viktor Almquist.

förälдраhem i Stockholm. Jag minnes honom sittande i den stora förmakssoffan och omgiven av en intresserad skara. Talet rörde sig om de museisamlingar, han var i färd med att skapa. Så kom någon att nämna, hurusom det dock skulle vara ännu mera nöjsamt att se *hela* gårdarna med levande invånare, med kor och får och getter i stallen, men sådant kunde ju inte ske i ett museum. Hazelius satt tyst en stund. Det ryckte en smula nervöst över ögonen. Därpå blickade han hastigt upp, och med sin energiska röst nästan ropade han till oss: Jo, just så skall det bli! Vi skola bygga upp gamla gårdar någonstädes här utomkring Stockholm. Där skola människor röra sig som de rört sig förr i dessa hus, på spisen skall katten ligga och spinna och kreaturen beta på ängen.'

Ingen kan säga, när Skansenidén, denna för sin tid absolut nya och mäktiga tanke, föddes i Hazelius' hjärna. Men så mycket är visst, att när han gick att omsätta idén i verkligheten för jämnt 45 år sedan, var Morastugan den första utgångspunkten. Och denna dag står hela gården färdig. Tio hus hava församlats kring den första stugan. I detta ögonblick av fullbordan känner Nordiska museet och Skansen ett behov att säga några ord till tack. Jag börjar med den trängsta kretsen, nämligen dem som med sin hjärna och sina händer varit med att återuppbygga det gamla.»

Därefter vände sig talaren i tur och ordning till dem som på olika sätt varit behjälpliga vid gårdens tillkomst, däribland grosshandlaren J. P. Åhlén, vilken till dess uppförande skänkt 5,000 kr.

»Så vill jag till sist tacka Er alla, som kommit hit denna sköna Trefaldighetssöndag för att fira Dalarnas dag. Att jag då särskilt riktar mig till Er som kommit direkt från Dalarna behöver ingen förklaring. Det är för oss en sällsynt glädje, att Skansen i dag fått se Er å sina sköna domäner. Och till dem av Er som med ord, dikt och toner från skilda instrument glatt oss, bringar jag en särskild hyllning. Vi äro stolta, att Andra

kammarens talman, velat låta oss få del av sina tankar om denna högtid. En stor stund var det också, då vi fingo uppleva en dalagudstjänst i det skönaste av tempel, naturen under Guds himmel. Vi tacka Morakören för dess ungdomsfriska, fint musikaliska sång. Vi tacka dalaspelmännen både för deras glittrande glada och för deras medeltidsvemodiga toner. *En spelman till ha vi bland oss, en mästerspelman.»* Styresmannen apostroferade härvid en av hedersgästerna, Sven Scholander, som en gång i tiden på uppmaning av Hazelius sjöng ihop de 800 kronor, som möjliggjorde inköpet av Morastugan. »Tack Sven Scholandet för det första huset! Tack för att Ni efter 35 år ånyo kommit med Er luta för att sjunga färdig hela gården! Nu är cirkeln slut, från begynnelsen till fullbordandet. Och därmed ha vi kommit tillbaka till utgångspunkten, till upphovsmannen själv. Må hans Skansensidé leva, och må den åter och åter få egga oss till ansvar och arbetsglädje! Låt oss i tystnad böja våra huvuden inför minnet av Artur Hazelius.»

Under festens lopp höll redaktör Anders Pers, Västerås, ett varmhjärtat tal i sin egenskap av »Morakarl i förskingringen», anföranden gjordes av talmannen Bernhard Eriksson och intendenten Sigurd Erixon, Sven Scholander spelade och sjöng, byggmästaren Erikhans Hans Olsson berättade på Bodamål om gamla tider, kyrkovärden Back Olof Ericsson framsade sin vers i trofasta rytmer och redaktör Fredrik Ström bragte hälsning från Stockholms stad.

Många voro också de hyllningar per brev och telegram, som denna dag nådde Nordiska museet och Skansen, däribland från kronprins Gustaf Adolf samt från Mora församling, vilken telegraferade: »För den heder som Skansens styrelse städse och särskilt i dag visat Mora församling genom att omsorgsfullt bevara dess minnen från fordom, framföres värdsam tack-sägelse. Må Moragården länge få vittna om våra fäders enkla seder och arbetsfyllda nit.»

Till sist visades några filmer från Nordiska museets upp-

tagningar av gamla hantverk, seder och bruk i Dalarna. Och så var festen till ända och Dalarnas dag ett minne, men ett minne, vilket, såsom mångfaldiga vittnesbörd belysa, efteråt lever kvar och nog så skall göra under många, många år.



Fig. 9. Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbunds adress, utförd av Jerk Werkmäster.